

3-1-2550

ประเภทข้อมูลกับความน่าเชื่อถือของการเก็บข้อมูล

สิตัตต์ เสริมศรี

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/jdm>

Part of the [Demography, Population, and Ecology Commons](#)

Recommended Citation

เสริมศรี, สิตัตต์ (2550) "ประเภทข้อมูลกับความน่าเชื่อถือของการเก็บข้อมูล," *Journal of Demography*. Vol. 23: Iss. 1, Article 2.

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/jdm/vol23/iss1/2>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Demography by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

ประเภทข้อมูลกับความน่าเชื่อถือของการเก็บข้อมูล*

ดร.สันทัต เสริมศรี**

บทนำ

ข้อมูลในสังคมปัจจุบันมีจำนวนมากและทำให้การเลือกข้อมูลมีปัญหาต่อผู้ใช้ และผู้ใช้ไม่แน่ใจว่าข้อมูลอย่างใดที่ควรเชื่อถือประกอบการตัดสินใจ หรือใช้ประกอบการทำงาน บทความนี้มีวัตถุประสงค์คือเสนอข้อคิดในการเลือกใช้ข้อมูล และข้อมูลประเภทใดที่น่าเชื่อถือ ส่วนสำคัญของบทความคือแสดงให้เห็นที่มาของความน่าเชื่อถือของข้อมูล หรือการเสนอกระบวนการเก็บข้อมูลซึ่งสามารถแสดงให้เห็นคุณภาพของข้อมูล กล่าวอีกนัยหนึ่งกระบวนการเก็บข้อมูลมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพของข้อมูล กระบวนการเก็บข้อมูลในวิธีการวิจัยก็คือการเก็บข้อมูลภาคสนาม ซึ่งรวมถึงตั้งแต่การเก็บข้อมูลในพื้นที่ต้องเป็นไปด้วยระบบและระเบียบ ตลอดจนกฎเกณฑ์ของการเก็บข้อมูล ผู้ใดเป็นผู้เก็บข้อมูล และผู้เก็บมีคุณสมบัติและมีลักษณะอย่างไร ตลอดจนใช้วิธีเก็บอย่างไร หรือเก็บข้อมูลจากใคร เป็นต้น

ปัญหาของคนไทยในสังคมปัจจุบันคือการมีข้อมูลจำนวนมากมาย และมีการใช้ข้อมูลผิดหรือไม่เหมาะสม ซึ่งทำให้เกิดภาวะและปัญหาให้กับคนทำงานและสังคม เช่น ข่าวลือ ข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ ข่าวในโทรทัศน์ และข้อมูลจากบุคคลต่างๆ ตลอดจนเอกสารทั้งในรูปแบบหนังสือ ใบปลิว เอกสารราชการ รายงานการชี้แจงหรือรายงานวิจัย การที่ผู้ใช้ข้อมูลเลือกใช้ข้อมูลผิดหรือเชื่อในข่าวหรือข้อมูลที่ไม่ตรงกับความจริงก็ทำให้เกิดการตัดสินใจและการทำงานมีความผิดพลาดไปด้วย โดยที่ข้อมูลมีที่มาหลายระดับเช่นมาจากบุคคลคนหนึ่งหรือมาจากหมู่บ้าน ชุมชน อำเภอ จังหวัด และสังคมส่วนใหญ่ ความเชื่อถือและการสะท้อนความจริงจึงแตกต่างกันตามแหล่งที่มา กล่าวอีกนัยหนึ่งข้อมูลมาจากใคร เช่นข้อมูลมาจากผู้ทำงานและรับผิดชอบในเรื่องโดยตรง หรือเป็นผู้ที่เห็นเหตุการณ์ หรือเป็นเพียงผู้ที่ได้ยินมา นอกจากนี้ข้อมูลเก็บจากที่ใด เช่น การเก็บข้อมูลกับคนหรือเก็บในหมู่บ้าน ชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด เขตเทศบาล (เขตเมือง) นอกเขตเทศบาล (ชนบท) และประเทศ การเก็บข้อมูลที่เป็นระบบประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนซึ่งสามารถตรวจสอบและนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลกับพื้นที่อื่นได้เช่นเดียวกัน ดังนั้นการเก็บข้อมูลในสนามหรือ

* บทความนี้พัฒนาจากการบรรยายต่อผู้เข้าอบรมปฏิบัติการหลักสูตรนักเฝ้าระวังและเตือนภัยทางสังคม ระยะที่ 1 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ณ โรงแรมเดือนฉายรีสอร์ท จังหวัดกาญจนบุรี วันที่ 1-4 มีนาคม 2548

** ศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์เกียรติคุณ มหาวิทยาลัยมหิดล และนายกสมาคมวิชาชีพระหว่างประเทศ

กระบวนการวิจัยภาคสนามที่เป็นระบบจะช่วยให้ผู้ใช้เกิดความเชื่อถือและเป็นข้อมูลที่มีคุณภาพ และใช้ข้อมูลในการสร้างองค์ความรู้ และนำไปใช้ในการทำงานเช่นการเฝ้าระวังทางสังคม และแก้ปัญหา ตลอดจนการวางแผนเหมาะสมกับข้อเท็จจริงทางสังคม อันนำไปสู่การสร้างนโยบายทางสังคมที่มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ต่อคนและสังคม กล่าวอีกนัยหนึ่งกระบวนการวิจัยภาคสนามคือ การเก็บข้อมูลในพื้นที่อย่างเป็นระบบ โดยเก็บข้อมูลกับคนตามสภาพที่เป็นจริง หรือเป็นสภาวะการดำเนินชีวิตตามปกติ วิธีการเก็บข้อมูลมีระบบและมีขั้นตอนตามหลักวิชา อาศัยทักษะ และมีวิธีการลดความลำเอียงของผู้เก็บข้อมูล

1. ประเภทของข้อมูล

ข้อมูลคืออะไร ข้อมูลคือข้อเท็จจริงหรือสิ่งที่ถือหรือยอมรับว่าเป็นข้อเท็จจริง สำหรับใช้เป็นหลักอนุมานหาความจริงหรือการคำนวณ (ราชบัณฑิตยสถาน 2525) กล่าวอีกนัยหนึ่งข้อมูลจะปรากฏในรูปของเนื้อหา ทั้งในรูปประโยคหรือตัวเลข หรือภาพที่แสดงให้เห็นปรากฏการณ์หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นของบุคคล สังคม และเรื่องราวการดำเนินชีวิตของคนและสังคม ซึ่งรวมทั้งพฤติกรรมและความรู้สึกนึกคิด ทักษะคิด ความคิดเห็น ความเชื่อและสัญลักษณ์การแสดงออก ผู้ให้ข้อมูลจึงประกอบด้วยบุคคลหลายประเภท เช่น คนในสถานะต่างๆ บุคคลในตำแหน่งต่างๆ กลุ่มคนในวิชาชีพ สมาคม บริษัท องค์กร และสถาบัน ซึ่งย่อมมีเนื้อหาของข้อมูลต่างกัน คำถามคือข้อมูลจากใครจะน่าเชื่อถือมากกว่ากัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน ข้อมูลจากบุคคลที่ทำงานโดยตรงของเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลย่อมมีมากกว่าบุคคลภายนอก หรือข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญในสาขาของข้อมูลย่อมมีมากกว่าผู้ไม่ได้ทำงานในวิชาชีพดังกล่าว หรือบุคคลที่มีตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบสูงกว่าย่อมมีข้อมูลที่น่าเชื่อถือมากกว่าผู้ไม่มีหน้าที่หรือมีความรับผิดชอบน้อยกว่า ข้อมูลในรูปของเอกสารก็เช่น รายงานทางวิชาการและวิชาชีพย่อมมีความน่าเชื่อถือมากกว่ารายงานที่ทำโดยกลุ่มคนนอกวิชาชีพ เหตุผลก็คือผู้มีหน้าที่ความรับผิดชอบในเรื่องนั้นมีอำนาจทางสังคมในการได้ข้อมูลมากกว่า มีสิทธิของการหาข้อมูลมากกว่า หรือกล่าวได้ว่าสถานะภาพทางสังคมเป็นหลักค้ำประกันเนื้อหาของข้อมูล ในส่วนของเอกสารประเภทถ่ายสำเนาเย็บเล่มย่อมมีความดีต่อยกว่ารายงานวิจัย หรือรายงานการประชุมทางวิชาชีพ หรือข้อมูลจากวารสารที่มีคณะผู้ตรวจผลงาน (Peer review editorial committee) ย่อมน่าเชื่อถือมากกว่าวารสารที่ไม่มีคณะผู้ตรวจผลงานเป็นต้น อนึ่งข้อความประเภทของข้อมูลที่กล่าวมานี้เป็นหลักการ ความน่าเชื่อถือของข้อมูลจำเป็นต้องดูที่มาของข้อมูลหรือวิธีการเก็บข้อมูลจะแสดงให้เห็นความน่าเชื่อถือดังกล่าวให้สมบูรณ์ขึ้น

คำถามที่สำคัญคือข้อมูลที่มาจากแหล่งที่จะใช้อ้างอิงนั้น เก็บมาอย่างไร หรือได้มาจากใคร ซึ่งการบรรยายในบทความนี้จะมุ่งเฉพาะประเด็นการเก็บข้อมูล เพราะความเข้าใจในกระบวนการและวิธีการเก็บข้อมูลจะชี้ให้เห็นว่าข้อมูลจากแหล่งใดหรือจากใครน่าเชื่อถือกว่า โดยเฉพาะกรณีที่เป็นข้อมูลประเภทเดียวกัน เช่นข้อมูลจากคนสองคนที่มีความเท่าเทียมในสถานะทางสังคม หรือข้อมูลจากประเภท

รายงานวิชาการอย่างเดียวกัน วิธีการเก็บข้อมูลที่กล่าวได้ว่ามีตรวจสอบได้คือการเก็บข้อมูลซึ่งใช้ในการวิจัย เพราะการเก็บข้อมูลทางการวิจัยต้องมีการกำหนดประเภทหรือประเด็นข้อมูลที่จะเก็บในเบื้องต้น เพราะจะทำให้การเก็บมีทิศทางที่ชัดเจน และใช้เวลาและงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ คำตอบก็คือ การเก็บข้อมูลในการบรรยายครั้งนี้คือ เนื้อหา หรือสาระ เรื่องราว ความคิดเห็น และลักษณะหรือสถานะภาพของคนและสังคม ซึ่งกรอบการเก็บข้อมูลดังกล่าวจึงเป็นไปได้ที่จะเก็บข้อมูลจากเด็ก เยาวชน ประชาชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ผู้ด้อยโอกาส บุรุษ สตรี และครอบครัว ในข้อเท็จจริงก็คือคงมีความยากลำบากและใช้เวลามากในการเก็บข้อมูลจากบุคคลทั้งหมด การเก็บข้อมูลจำเป็นต้องเลือกกลุ่มหรือบุคคลให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรงมากที่สุด การบรรยายครั้งนี้จึงเป็นการนำเสนอกระบวนการเก็บข้อมูลในพื้นที่หรือกระบวนการวิจัยภาคสนามซึ่งจะสะท้อนให้เห็นความน่าเชื่อถือของข้อมูล และการอภิปรายในประเด็นดังกล่าวประกอบด้วยหัวข้อดังนี้

2. วิธีการเก็บข้อมูล

วิธีการเก็บข้อมูลมีหลายวิธีและมีรูปแบบการเก็บที่แตกต่างกัน และแต่ละวิธีก็มีข้อดีและข้อเสีย ซึ่งการใช้วิธีใดก็ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการเก็บ หรือวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย การวิจัยหลายโครงการนิยมใช้วิธีการเก็บหลายวิธีประกอบกัน แต่โดยส่วนใหญ่การเก็บข้อมูลโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง เมื่อทำอย่างมีระบบก็เป็นวิธีที่มีความสมบูรณ์และสามารถให้ข้อมูลได้อย่างดีตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย การบรรยายจึงขอนำวิธีการเก็บข้อมูลที่นิยมและเป็นที่ยอมรับกันระหว่างนักวิจัยทางสังคมมาเสนออย่างย่อ 4 วิธีคือ

- 2.1 การศึกษาจากเอกสาร
- 2.2 การสังเกตการณ์
- 2.3 การมีส่วนร่วม
- 2.4 การสัมภาษณ์

2.1 การศึกษาจากเอกสาร (Documentary method) วิธีการเก็บข้อมูลโดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร เช่น การบันทึก รายงาน หนังสือ รายงานการวิจัย และข่าวที่มีผู้จัดทำไว้ (สันทัต เสริมศรี 2526) การศึกษาจากเอกสารมักนิยมเป็นวิธีเริ่มต้นในการทำความเข้าใจกับประเด็น หรือเรื่องที่ต้องการศึกษาวิจัย การทบทวนเอกสารจะทำให้นักวิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลมีความเข้าใจพื้นที่ซึ่งจะทำการศึกษาก่อน ยังช่วยให้สร้างกรอบแนวคิดและประเด็นหรือเรื่องที่กำลังศึกษา ความสำคัญของการทบทวนเอกสารยังช่วยให้การสร้างแบบสอบถามและการตั้งคำถามได้อย่างดี ตลอดจนจนการตั้งสมมุติฐานในการเก็บข้อมูลอีกด้วย สาขาวิชาชีวบางสาขาใช้การศึกษาจากเอกสารเป็นเครื่องมือหลักอย่างเดียว และทำได้อย่างมีระบบก็ยอมรับเป็นการวิจัยได้อย่างสมบูรณ์ อย่างไรก็ตามการศึกษาจากเอกสารมีข้อจำกัดที่ข้อมูลในเอกสารเป็นเรื่องที่ล่วงเลยมาเป็น

ส่วนใหญ่ ซึ่งมีผลต่อความทันสมัยของข้อมูล ดังนั้นผู้วิจัยและผู้เก็บข้อมูลจำเป็นต้องเลือกเอกสารที่อยู่ในช่วงเดียวกับประเด็นที่สนใจหรือระยะเวลาซึ่งทำการศึกษา

2.2 การสังเกตการณ์ (Observation) การเก็บข้อมูลโดยการสังเกตการณ์มีหลักการที่ ผู้เก็บข้อมูล/ผู้วิจัย ได้เห็นข้อมูลด้วยสายตาของตนเอง คือเป็นข้อมูลที่ได้เห็นจากสภาพข้อเท็จจริง เพราะหลักการสำคัญของการเก็บข้อมูลประการหนึ่งคือ ข้อมูลที่นักวิจัย/ผู้เก็บข้อมูลต้องการคือข้อมูลที่มาจากสภาพจริง และเป็นข้อมูลที่ได้อะไรด้วยตนเอง (First hand information/data) ดังนั้นการสังเกตการณ์จึงเป็นวิธีหนึ่งและนิยมมาใช้ในการศึกษาทางมานุษยวิทยา การสังเกตการณ์จำเป็นต้องใช้เวลา และผู้เก็บข้อมูล/ผู้วิจัยต้องมีทักษะในการเก็บวิธีนี้อย่างเต็มที่ มิฉะนั้นการสังเกตการณ์อาจนำไปสู่การแปลผลของข้อเท็จจริงผิด (สันทนต์ เสริมศรี 2526) วิธีการเก็บข้อมูลแบบการสังเกตการณ์มักนิยมไปใช้ร่วมกับวิธีการเก็บข้อมูลแบบการมีส่วนร่วม ซึ่งจะบรรยายในส่วนถัดไป

2.3 การมีส่วนร่วม (Participation) การมีส่วนร่วมหมายถึงผู้เก็บข้อมูล/นักวิจัยได้เข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่ และหรือดำเนินชีวิตเช่นเดียวกับคนในพื้นที่ การมีส่วนร่วมจะทำให้เห็นสภาพข้อเท็จจริง มีการใช้วิถีชีวิตร่วมกัน ทั้งภาษา อาหารการกิน ขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งแวดล้อมต่างๆ ร่วมกัน การมีส่วนร่วมช่วยทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เก็บข้อมูลกับคนในพื้นที่มีความใกล้ชิดและสร้างความไว้วางใจ ซึ่งนำไปสู่การให้ข้อมูลในด้านลึกทำได้ดี และมีรายละเอียด ตลอดจนน่าเชื่อถือในด้านที่เป็น การให้ข้อมูลด้วยความเต็มใจ อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมก็สร้างให้ผู้เก็บข้อมูล/ผู้วิจัยเกิดความรู้สึกผูกพันกับคนในพื้นที่และชุมชน ซึ่งนำไปสู่เกิดความลำเอียงในการเสนอข้อมูล และวิธีการมีส่วนร่วมจำเป็นต้องใช้ทักษะและการฝึกฝนอบรมวิธีการเก็บข้อมูลวิธีนี้เพียงพอ นอกจากนี้วิธีการมีส่วนร่วมต้องใช้ระยะเวลายาวนานในการศึกษาบางประเด็นเช่น การทำไร่ทำนา ระยะเวลาที่ต้องใช้เพื่อให้เห็นวิถีชีวิตของการทำไร่ทำนาก็คือผู้เก็บข้อมูลต้องอาศัยในพื้นที่ให้ครบสามฤดูของปีการทำนา เป็นต้น (สันทนต์ เสริมศรี 2526)

2.4 การสัมภาษณ์ (Interview) การสัมภาษณ์เป็นวิธีการเก็บข้อมูลที่นิยมมากที่สุดในการศึกษาวิจัยประเภทการสำรวจทางสังคม (Social survey) การสัมภาษณ์จะต้องมีเครื่องมือในการสัมภาษณ์ และการมีเครื่องมือทำให้การเก็บข้อมูลมีมาตรฐาน คือการใช้เครื่องมือเดียวกัน ทำให้ลดความแตกต่างของผู้เก็บข้อมูลที่มีความแตกต่างในทักษะการเก็บ และความเข้าใจในเรื่องที่จะเก็บตลอดจนความสนใจที่ต่างกันในเรื่องที่จะสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์โดยมีเครื่องมือจะช่วยให้แสดงความแตกต่างของข้อมูลที่เก็บในรายละเอียดมากกว่าความแตกต่างแบบเป็นขั้น 2 ขั้น เช่น ขาวกับดำ ชนบทกับเมือง ความเห็นถูกกับผิด เป็นต้น การมีเครื่องมือสัมภาษณ์จะชี้ให้เห็นความแตกต่างแบบเป็นช่วง หรือ Continuum ซึ่งเป็นความแตกต่างที่สะท้อนความหนักเบาเป็นช่วง หรือความรุนแรงกับไม่รุนแรงเรียงกันเป็นช่วงๆ เป็นต้น

- การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ยังแบ่งได้เป็นวิธีการเก็บข้อมูลย่อยได้อีก 3 ลักษณะคือ
- ก) การสัมภาษณ์ด้วยเค้าโครงคำถาม (Guideline interview) หรือการสัมภาษณ์แนวลึก (In-depth interview)
 - ข) การสัมภาษณ์แบบกลุ่มย่อย (Focus group interview)
 - ค) การสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถามที่สร้างขึ้น (Structured questionnaire interview)

โดยที่เนื้อหาของวิธีการสัมภาษณ์ทั้งสามวิธีดังกล่าว ผู้เขียนได้ตีพิมพ์บทความทางวิชาการซึ่งมีรายละเอียดไว้แล้ว และได้ระบุแหล่งอ้างอิงไว้ท้ายเล่มสำหรับผู้สนใจได้ใช้ศึกษาต่อไป (สันทัด เสริมศรี 2526, 2531 และ 2546, Fuller et al. 1994) บทความนี้จึงเป็นการกล่าวถึงวิธีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม หรือการสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถามเป็นหลักในเนื้อหาที่จะกล่าวต่อไป

3. การทำความเข้าใจพื้นที่

พื้นที่ซึ่งจะเก็บข้อมูลคือสถานที่ หรือบริเวณ หรืออาณาเขตซึ่งได้กล่าวไว้ในตอนต้น เช่น หมู่บ้าน ชุมชน ตำบล อำเภอ จังหวัด และประเทศ ตลอดจนสถานที่ เช่น โรงเรียน หน่วยงาน โรงพยาบาล และชุมชนแออัด เป็นต้น ผู้เก็บข้อมูล/นักวิจัยจำเป็นต้องมีความรู้พอสมควรเกี่ยวกับพื้นที่ เพื่อให้การเก็บข้อมูลดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพในการเก็บข้อมูล ความเข้าใจพื้นที่เป็นสิ่งสำคัญโดยมีประเด็นที่สร้างให้เกิดความเข้าใจพื้นที่คือ

3.1 การพบปะและการแนะนำตัวกับผู้นำท้องถิ่น หรือผู้ที่เป็น Key informants จะทำให้การเก็บข้อมูลได้เข้าถึงคนในพื้นที่ได้ดี และการบริหารจัดการการเก็บข้อมูลได้เหมาะสมกับเวลาและงบประมาณในการเก็บข้อมูล

3.2 การศึกษาข้อมูลด้านโครงสร้างทางสังคมของพื้นที่ และสถาบันทางสังคมของพื้นที่ (Social structure and institution) ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบความเชื่อ ค่านิยม ซึ่งมีผลต่อการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในพื้นที่แล้วยังช่วยให้การสัมภาษณ์ดำเนินไปด้วยรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้เก็บ/ผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล

3.3 การศึกษาข้อมูลกิจกรรมในพื้นที่ หรือบริเวณที่เป็นจุดสำคัญของพื้นที่ในกิจกรรมต่างๆ ทั้งความสามัคคีและความแตกแยก (Functional and Factionalism) เช่น การพักผ่อน การทำงาน และสันตนาการ ตลอดจนการรวมกลุ่มของคนในพื้นที่มีลักษณะใดและสถานที่ใด หรือพื้นที่ที่มีการแบ่งเป็นคุ้ม เป็นละแวก เป็นต้น

4. ลักษณะของผู้เก็บข้อมูล/ผู้วิจัย

ลักษณะของผู้เก็บข้อมูล/ผู้วิจัยจะบอกผลของข้อมูลที่เก็บ กล่าวคือ ผู้เก็บข้อมูลมีลักษณะอย่างไรก็จะได้ข้อมูลเหมือนผู้เก็บข้อมูล รายละเอียดในประเด็นนี้ ผู้บรรยายได้เขียนไว้ในบทความทางวิชาการ (สันทัด เสริมศรี 2531) ผู้เก็บข้อมูลจะต้องมีการทบทวนและวางบทบาทของตนก่อนการเก็บข้อมูลซึ่งประกอบด้วย

4.1 การวางตัวของผู้เก็บข้อมูล/นักวิจัย โดยที่ผู้เก็บข้อมูล/ผู้วิจัยมีโอกาสที่จะสร้างความลำเอียงให้เกิดขึ้นได้ทั้งจากรูปแบบวิธีการเก็บ และสภาพสิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยให้เกิด ดังนั้นการวางตัวของผู้เก็บข้อมูล/นักวิจัย จึงเป็นจุดสำคัญ

4.2 การบริหารงานวิจัยสนาม หมายถึงการกำหนดแผนงานการเก็บข้อมูล และการจัดการการเก็บข้อมูลในสนาม เช่น การนัดหมายการสัมภาษณ์ สถานที่สัมภาษณ์ เวลาในการสัมภาษณ์ ยานพาหนะหรือเครื่องมือช่วยในการเก็บข้อมูล เช่น วิทยุ เทป และโทรศัพท์ เป็นต้น ตลอดจนการกำหนดตารางการทำงาน การหยุดพัก การรับประทานอาหารระหว่างอยู่ในสนาม ประเด็นต่างๆ เหล่านี้ทำให้คนในพื้นที่เกิดความเข้าใจผิดหรือถูกซึ่งมีผลต่อการเก็บข้อมูล เช่นเกิดความเกรงกลัว หรือสร้างให้เกิดการเรียกร้องและความต้องการได้ในพื้นที่

4.3 ความมุ่งมั่นของผู้เก็บข้อมูล/ผู้วิจัย การเก็บข้อมูลเป็นงานที่ลำบาก และใช้ความอดทนซึ่งในหลายกรณีมีการกล่าวถึง ผู้เก็บข้อมูล "นั่งเทียน" ซึ่งเป็นการสร้างข้อมูลขึ้นเอง เพราะผู้เก็บข้อมูลรู้สึกท้อถอยและขาดความอดทนในการสัมภาษณ์ผู้คนในพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งมีความหลากหลายในนิสัย และกิริยาท่าทาง ทำให้ผู้เก็บข้อมูลพยายามรวบรัดการเก็บข้อมูลให้เร็วและสะดวกกับตนเอง

4.4 คุณลักษณะส่วนตัวของผู้เก็บข้อมูล/นักวิจัย ลักษณะของบุคคลบางอย่างอาจไม่เหมาะสมกับการเก็บข้อมูลบางเรื่อง/ประเด็น ในทางกลับกันหัวข้อของข้อมูลบางเรื่องก็ไม่เหมาะสมกับผู้เก็บข้อมูลที่มีลักษณะบางอย่างเช่น การสัมภาษณ์ผู้หญิงเรื่องเพศหรือความรุนแรงทางเพศ ผู้เก็บข้อมูลที่เป็นชาย หรือเป็นผู้มีอายุก็ไม่เหมาะที่จะนั่งสัมภาษณ์เด็กหญิง หรือวัยรุ่น หรือผู้เก็บข้อมูลที่เป็นหญิงจะเกิดความรู้สึกอึดอัดที่จะสัมภาษณ์ชายวัยรุ่นในเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ หรือการใช้ถุงยาง เป็นต้น

5. กระบวนการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลในสนามนี้ หมายถึงผู้เก็บข้อมูล/ผู้วิจัยได้ผ่านขั้นตอนการวางแผน และเลือกระเบียบวิธีวิจัยไว้แล้ว ผู้เก็บข้อมูลจะต้องเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการเก็บ หรือเข้าใจเรื่องใดที่กำลังจะเก็บ และมีเครื่องมือประเภทใดที่จะใช้ประกอบกับการเก็บข้อมูล ดังนั้นการเริ่มต้นการเก็บข้อมูลคือการมองหาเป้าหมาย ประชากร (Target population) กลุ่มใดและลักษณะใด อาศัยอยู่ในบริเวณหรือพื้นที่ใด การเลือกประชากรตัวอย่างที่จะเก็บเป็นประเด็นที่สำคัญที่ต้องใช้ความพินิจพิจารณาให้รอบคอบ ใครคือ

ประชากรเป้าหมาย ลักษณะประชากรเป้าหมายมีอะไรที่สำคัญที่จะบอกให้เห็นลักษณะดังกล่าว กล่าวอีกนัยหนึ่งผู้เก็บข้อมูล/ผู้วิจัยต้องระบุประชากรเป้าหมาย และระบุลักษณะ (Variables) เด่นของประชากรเป้าหมายได้ การเก็บข้อมูลจะเป็นการสัมภาษณ์**ประชากรทั้งหมด** (Universe population) ได้หรือไม่ หรือถ้าไม่ได้เนื่องจากข้อจำกัดของเวลาและงบประมาณ ก็ต้องพิจารณาประชากรบางกลุ่มออกไป เพราะกลุ่มดังกล่าวมีลักษณะพิเศษ หรือมีความผิดแผกแตกต่างจากประชากรทั่วไป เช่นเป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ไกลหรือตามชายแดน ซึ่งไม่สามารถเดินทางเข้าสัมภาษณ์ได้ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ประชากรที่นักวิจัย/ผู้เก็บข้อมูลจะดำเนินการเก็บข้อมูลทำการสัมภาษณ์จะเป็นกลุ่มที่เรียกว่า **ประชากรตัวแทนหรือประชากรที่ทำการศึกษาปรากฏการณ์ในเรื่องดังกล่าว** (Observed population)

วัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด หรือประชากรส่วนใหญ่ คือการรู้ลักษณะของประชากรทั้งหมดในเรื่อง ที่เป็นหลักสำคัญ เช่น การนับจำนวนประชากรทั้งประเทศ ประชากรเพศชายเพศหญิงมีเท่าไร จำนวนประชากรวัยเด็กที่ต้องเข้าเรียนเท่าไร ประชากรวัยทำงานมีเท่าไร จำนวนเด็กเกิดและเด็กตายเท่าไร เป็นต้น การเก็บข้อมูลประชากรทั้งหมดของประเทศเรียกการทำสำมะโนประชากร แต่การเก็บข้อมูลแบบนี้มีราคาแพงมาก และต้องใช้เวลาหลายเดือน ประเทศทุกประเทศทั่วโลกจึงทำสำมะโนประชากรนานๆ ครั้งหนึ่ง เช่น การทำสำมะโนประชากรทุก 10 ปี ดังนั้นการเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมดจึงไม่ทำกัน แต่จะใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากตัวแทน ที่เรียกว่าการเลือกตัวอย่าง (Sampling) โดยตั้งใจให้การสัมภาษณ์จากประชากรกลุ่มเล็กกลุ่มหนึ่งซึ่งเรียกว่า กลุ่มตัวอย่าง อย่างไรก็ตามการทำสำมะโนประชากรมีการใช้คำนี้ในการเก็บข้อมูลประชากรลักษณะหนึ่ง เช่น การทำสำมะโนประชากรของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปี หรือการเก็บข้อมูลจากผู้อาศัยทั้งหมดทั้งตำบลหรือหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งหมายถึงการเก็บข้อมูลของเด็กอายุต่ำกว่า 5 ปีทุกคนในพื้นที่หนึ่งหมู่บ้านหนึ่งเพื่อสำรวจการเติบโตของเด็ก ดังนั้นการใช้คำว่าประชากรทั้งหมดจึงต้องทำความเข้าใจให้กระจ่างว่า ประชากรทั้งหมดของการเก็บข้อมูลในเรื่องหนึ่ง หมายถึงพื้นที่ใด

5.1 การกำหนดกรอบของตัวอย่าง (Sampling frame) คือวิธีการเลือกตัวอย่างโดยสร้างกรอบรายชื่อของบุคคลที่ต้องการสัมภาษณ์ กรอบรายชื่อเป็นได้ทั้งบุคคลหรือพื้นที่ (Area frame) ซึ่งขึ้นอยู่กับจะเป็นการเก็บข้อมูลกับบุคคล หรือบุคคลในพื้นที่ รายชื่อบุคคล หรือรายชื่อพื้นที่จะต้องเป็นรายชื่อที่ทันสมัยและเชื่อถือได้ เช่นการสำรวจความคิดเห็นที่ได้ยินอยู่บ่อย มักจะทำการเก็บข้อมูลจากผู้มีโทรศัพท์ประจำบ้าน ดังนั้นรายชื่อของผู้มีโทรศัพท์ก็คือกรอบรายชื่อของบุคคลที่เจ้าหน้าที่สำรวจจะโทรศัพท์ไปสัมภาษณ์ การเลือกผู้ที่จะเก็บก็คือผู้มีโทรศัพท์ ส่วนผู้ที่ไม่มีโทรศัพท์ก็ไม่มีชื่อในกรอบดังกล่าว กรอบรายชื่อของผู้ที่จะเก็บนอกจากสมุดโทรศัพท์ ยังมีรายชื่อบุคคล เช่น ครู นักเรียน ข้าราชการในพื้นที่หรือของหน่วยงาน นอกจากข้อมูลแบบฉบับบันทึกเป็นรายชื่อ ผู้เก็บข้อมูล/ผู้วิจัยยังสามารถจัดทำขึ้นมาเองได้ เช่นในกรณีรายนามหรือรายนามุกรมของหน่วยงาน ตัวอย่างการเก็บข้อมูลในชุมชนห้องแถวในเขตเทศบาล ผู้เก็บข้อมูลจะต้อง

ลงพื้นที่ทำการสำรวจห้องแถว และทำแผนที่เพื่อใช้เป็นกรอบตัวอย่าง และเลือกตัวอย่างสัมภาษณ์จากแผนที่ห้องแถวดังกล่าว

การที่จะทำให้ตัวอย่างสามารถแทนกลุ่มประชากรในพื้นที่ศึกษาได้อีกวิธีก็คือ การให้ตัวอย่างหรือตัวแทนของประชากรมีจำนวนมาก **ขนาดของจำนวนตัวอย่างเมื่อใหญ่ขึ้นจะทำให้ความเชื่อมั่นมีมากขึ้นด้วย** อย่างไรก็ตามการจะมีจำนวนตัวอย่างมากก็เป็นการทำให้ต้องเพิ่มเวลาการเก็บ และการใช้งบประมาณที่สูงขึ้นด้วย ในบางครั้งตัวอย่างที่ใหญ่เมื่อเพิ่มมากขึ้นอีกก็ไม่สร้างความเชื่อมั่นสูงขึ้นเสมอไป ผู้เก็บข้อมูลจำเป็นต้องพิจารณาให้รอบคอบเช่นกัน การกำหนดตัวอย่างในการเก็บข้อมูลจึงมักทำกันในด้านอย่างน้อยตัวอย่างควรจะเป็นเท่าใด ทางสถิติสร้างเกณฑ์ในการกำหนดขนาดตัวอย่างที่จะทำการเก็บข้อมูลโดยใช้หลักการ การกำหนดลักษณะประชากรที่จะเก็บข้อมูลหรือทำการศึกษาวิจัยให้แน่ชัด และทำการสำรวจว่าโอกาสที่ประชากรกลุ่มดังกล่าวมีเท่าไร และการกำหนดช่วงของความเชื่อมั่นในการเก็บ จากหลักสองสามประการดังกล่าวนำไปสู่การกำหนดขนาดตัวอย่างที่จะเก็บข้อมูล (ดู Blalock, 1972) หรือเป็นการกำหนดขนาดตัวอย่างจากหลักเกณฑ์ง่าย ๆ เช่น ประชากรในการเก็บข้อมูลมีขนาดใหญ่ การกำหนดจำนวนตัวอย่าง เช่น ร้อยละ 5 หรือ 10 หรือ 20 ของประชากรทั้งหมดในพื้นที่ (Babbie, 1979)

5.2 วิธีการเลือกตัวอย่าง (Sampling method) การเลือกตัวอย่างเป็นตัวแทนของประชากรในทางทฤษฎีกล่าวทำให้ตัวอย่างแต่ละรายมีโอกาสถูกเลือกเท่ากัน (Probability sampling) สำหรับอีกวิธีคือการเลือกตัวอย่างที่แต่ละรายมีโอกาสถูกเลือกไม่เท่ากัน (Non-probability sampling) วิธีแรกมักเป็นที่นิยมเพราะสามารถแก้ไขความผิดพลาดจากการสุ่มตัวอย่างได้ตามหลักการทางสถิติ การเลือกตัวอย่างที่ตัวอย่างแต่ละราย หรือแต่ละหน่วย (Unit) มีโอกาสถูกเลือกเท่ากัน ในการปฏิบัติกับกลุ่มประชากรที่มีขนาดใหญ่มีความยุ่งยาก และเสียเวลา ดังนั้นการจัดกลุ่มประชากรจากขนาดใหญ่อ้างอิงดังกล่าวดังกล่าวเช่นทั้งประเทศ หรือทั้งจังหวัดให้เป็นกลุ่มเล็กลงและมีลักษณะเฉพาะของกลุ่มหรือที่เรียกว่า**สุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified sampling)** เช่น การเลือกเก็บข้อมูลกับวัยรุ่น หรือสตรีวัยเจริญพันธุ์ทั้งจังหวัด เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลามาก และจากการทบทวนวรรณกรรมทำให้ทราบว่า การเจริญพันธุ์ของสตรีมีความแตกต่างกันระหว่าง สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นการจัดกลุ่มหรือการแบ่งกลุ่มแบบชั้นภูมิก็จะทำให้ได้สตรีวัยเจริญพันธุ์ตามระดับชั้นทางสังคมและเศรษฐกิจ โดยการจัดพื้นที่ของจังหวัดเป็น อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ผู้เก็บข้อมูลก็เลือกตัวอย่างอำเภอมาจำนวนหนึ่ง เช่น 2 อำเภอ และเลือกตำบลในแต่ละอำเภออีก 2 ตำบล และหมู่บ้าน 2 หมู่บ้านจากแต่ละตำบล ซึ่งการเก็บข้อมูลก็จะเป็นการสัมภาษณ์วัยรุ่นและสตรี ในหมู่บ้านสองหมู่บ้าน จาก 2 ตำบล และ 2 อำเภอ การจัดกลุ่มประชากรให้มีขนาดกลุ่มเล็กลงหลายระดับจะทำการเลือกตัวอย่างแต่ละรายเป็นตัวอย่างที่มีโอกาสถูกเลือกเท่ากัน

สำหรับการเลือกตัวอย่างที่มีโอกาสถูกเลือกไม่เท่ากัน คือการใช้วิธีการเลือกตามความสะดวกของผู้เก็บข้อมูล (Conventional method) หรือการเลือกจากตัวอย่างที่ผู้เก็บข้อมูลพบหรือหาได้ (Accidental sample) หรือเป็นการเลือกสัมภาษณ์ตัวอย่างรายหนึ่ง และตัวอย่างดังกล่าวอ้างถึงอีกตัวอย่างหรืออีกกรณี ผู้เก็บข้อมูลจึงดำเนินการสัมภาษณ์ตัวอย่างรายที่สองต่อนั้น ซึ่งการเก็บข้อมูลแบบนี้เรียกว่า Snowball method

5.2.1 การสุ่มตัวอย่าง (Random sampling) หรือ การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) หลักของการสุ่มคือทำงานหรือไม่ยุ่งยาก และสุ่มโดยไม่มีความลำเอียง เมื่อเริ่มดำเนินการ ผู้เก็บข้อมูล/นักวิจัยต้องทบทวน กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเป้าหมาย พิจารณาลักษณะที่สำคัญในการใช้บอก ลักษณะเฉพาะของประชากรที่ทำการเก็บข้อมูล เช่นการสำรวจการลงคะแนนการเลือกตั้ง กลุ่มเป้าหมายคือผู้ลงคะแนนเลือกตั้งในหน่วยเลือกตั้ง การสุ่มก็คือเลือกตัวอย่างสัมภาษณ์จากผู้ลงคะแนนเลือกตั้ง ซึ่งจะรวมผู้ที่ไม่ไปทำการลงคะแนนเสียง ณ จุดลงคะแนน อาจเป็นการสัมภาษณ์ผู้ที่มาลงคะแนนแล้วคนที่ออกมาคนที่หนึ่ง และคนที่ห้า และคนที่10 เป็นต้น วิธีการสุ่มแบบนี้เรียกว่า การสุ่มอย่างมีระบบ (Systematic sampling) การสุ่มแบบนี้ง่ายและให้ผลใกล้เคียงกับการนับผลการเลือกตั้ง เพราะลักษณะเฉพาะของผู้ไปลงคะแนนเลือกคือได้ลงคะแนนเลือกตั้งแล้ว แต่ถ้าการเก็บข้อมูล ทำการเก็บวัยรุ่นที่มีเพศสัมพันธ์ และประสบความสำเร็จทางเพศ การสุ่มตัวอย่างในกรณีดังกล่าวนี้ย่อมมีความยุ่งยากมากขึ้น ในการจะสุ่มตัวอย่างจากวัยรุ่นที่ไหนและลักษณะใด ซึ่งกรณีหลังนี้ผู้เก็บข้อมูลก็ต้องดำเนินการเลือกวัยรุ่น โดยใช้พื้นที่หรือชุมชนเป็นกรอบ จัดพื้นที่ตามชั้นภูมิหรือระดับ เช่น เขตเมือง เขตชนบทของจังหวัด และสุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนในเขตชนบทและเมือง เมื่อได้โรงเรียนมา 2-3 แห่งก็ทำการสุ่มเลือกนักเรียนจากห้องเรียนในโรงเรียนหนึ่ง หรือสุ่มเลือกนักเรียนในแต่ละห้องและแต่ละชั้นทั้งโรงเรียน ซึ่งวิธีนี้ก็เป็นการสุ่มอย่างมีระบบเช่นกัน

การสุ่มตัวอย่างนอกจากการจัดระดับหรือช่วงชั้นโดยผู้เก็บข้อมูลออกแบบเองแล้ว การสุ่มอย่างมีระบบก็เป็นวิธีเลือกอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้วิธีการสุ่มตัวอย่างโดยอาศัยตารางที่เรียกว่า Random sampling table ซึ่งได้จัดทำไว้ และเผยแพร่ให้สาธารณชนได้ใช้ ซึ่งมักจัดพิมพ์ในตำราทางสถิติต่างๆ ด้วย ก็เป็นวิธีการสุ่มวิธีหนึ่ง หรือทำการโยนเหรียญไปเรื่อยๆหาหัวก้อยในแต่ละรายชื่อ วิธีนี้จะทำให้ผู้เก็บข้อมูลเหนื่อยและอาจจะปวดศีรษะได้ แต่ก็ป็นวิธีหนึ่งเมื่อรายชื่อของประชากรไม่มากเกินไป

5.2.2 การสุ่มตัวอย่างโดยแบ่งเป็นกลุ่มที่เท่ากัน (Quota sampling) เป็นกรณีที่ผู้วิจัยต้องการเปรียบเทียบเรื่องการศึกษาในสองกลุ่มประชากรจะมีความมากน้อยของปรากฏการณ์ลักษณะใด เช่นการเปรียบเทียบพฤติกรรมป้องกันทางสุขภาพของผู้สูงอายุนระหว่างพื้นที่สองพื้นที่ในจังหวัดเดียวกัน เช่นชนบทกับเมือง หรือเป็นการเปรียบเทียบในพื้นที่เดียวกันแต่มีสถานะภาพไม่เหมือนกัน เช่น ความจน

ความรวบ หรือระหว่างสตรีกับบุรุษ หลังจากกำหนดกลุ่มประชากรที่จะเปรียบเทียบก็ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างจากสองกลุ่มดังกล่าว

5.2.3 วิธีการสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรในพื้นที่ (Probability proportionate to size) วิธีการสุ่มวิธีนี้มักใช้กับการเก็บข้อมูลขนาดใหญ่ เช่นการเก็บข้อมูลในเมืองใหญ่ เช่นกรุงเทพฯ เพราะในเขตกรุงเทพฯ จะมีการแบ่งเป็นเขตเล็กที่เรียกว่า ชุมชนอาคาร (Block) ผู้เก็บข้อมูลจะต้องทำการสุ่มชุมชนอาคารขึ้นมาจำนวนหนึ่งก่อน หลังจากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างประชากรเป้าหมายในชุมชนอาคารที่ได้สุ่มเลือกไว้ โดยสุ่มเลือกผู้ที่จะสัมภาษณ์ตามขนาดของชุมชนอาคาร เช่นถ้าอาคารมีจำนวนประชากรใหญ่ การสุ่มตัวอย่างก็จะเป็นสัดส่วนต่อร้อยละของประชากรในชุมชนอาคารนั้น รายละเอียดของวิธีการสุ่มตัวอย่างวิธีนี้ Edwards, et.al. 1994 ได้ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัว และความรุนแรงในครอบครัวในเขตกรุงเทพมหานคร ได้อธิบายการเก็บข้อมูลจากการสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรที่นิยมเรียกว่า PPS

สรุป

บทความนำเสนอประเภทของข้อมูลแบบต่างๆที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยกล่าวถึงประเภทของข้อมูลตั้งแต่ตัวบุคคล กลุ่ม องค์กร สมาคม และเอกสารรายงานลักษณะต่างๆ จนถึงรายงานการวิจัย การเลือกข้อมูลที่น่าเชื่อถือยังต้องดูที่มาของข้อมูลเป็นสำคัญ การค้นหาความน่าเชื่อถือจากการดูวิธีการเก็บข้อมูลของการวิจัยทางสังคมเป็นตัวอย่างที่นำมาเสนอ เพื่อประกอบการเข้าใจความน่าเชื่อถือของข้อมูลซึ่งมีกระบวนการและขั้นตอนต่างๆ เพื่อนำไปสู่ความเชื่อถือของข้อมูล การบรรยายกระบวนการวิจัยภาคสนามได้กล่าวถึงประเด็นที่สำคัญอย่างสังเขป กระบวนการวิจัยภาคสนามเป็นการเก็บข้อมูลอย่างมีระบบ และให้เป็นวิทยาศาสตร์มากที่สุดซึ่งต้องใช้วิจารณญาณของผู้วิจัย/ผู้เก็บข้อมูลอย่างมาก ซึ่งความรอบคอบของผู้เก็บข้อมูลจะพิจารณาได้จากเนื้อหาการบรรยายที่ได้กล่าวมา ในการลงพื้นที่ผู้เก็บข้อมูลจะต้องมีเครื่องมือซึ่งมีความสำคัญที่เกี่ยวกับการเก็บข้อมูลไว้ การปฏิบัติตัวในการสัมภาษณ์ การเตรียมตัวก่อนไปสัมภาษณ์ และเมื่อทำการสัมภาษณ์ผู้เก็บข้อมูลก็ต้องบอกจุดมุ่งหมายในการสัมภาษณ์ การสร้างความคุ้นเคย การขออนุญาตเมื่อต้องการจดบันทึก หลังจากการสัมภาษณ์เสร็จสิ้นลง การบันทึกข้อมูลระหว่างการสัมภาษณ์และการตรวจสอบการบันทึกข้อมูลหลังการสัมภาษณ์ ประเด็นต่างๆ เหล่านี้คือสิ่งที่ผู้เก็บข้อมูลต้องดำเนินการ เพื่อให้กระบวนการวิจัยภาคสนามต่างๆ ซึ่งทุ่่มเททั้งเวลา ความคิด และงบประมาณให้ได้ผลสูงสุด คือเป็นข้อมูลที่มาจากสภาพความเป็นจริง และเกิดขึ้นตามปกติประจำวัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมประเทศชาติในการทำ ความเข้าใจชีวิตมนุษย์และสภาวะสังคม สรุปเมื่อผู้อ่านทราบถึงวิธีการเก็บข้อมูล ผู้อ่านก็จะประเมินได้ว่าข้อมูลนั้นเป็นสภาพที่เกิดขึ้นจริงหรือเป็นการสร้างภาพและเติมแต่ง ซึ่งการประเมินของผู้อ่านก็จะรู้ถึงคุณภาพของข้อมูล ว่าควรนำไปใช้หรือข้อมูลมีความน่าเชื่อถืออย่างไร

เอกสารอ้างอิง

สันทัต เสริมศรี "ดัชนีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของประชากรไทย ระเบียบวิธีการสร้างข้อมูลจากสำมะโนประชากร" วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ ปีที่ 21 ฉบับที่ 4 ตุลาคม 2524.

----- ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมในปัญหาสาธารณสุข คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล 2526.

----- "ลักษณะของพนักงานสัมภาษณ์ กับลักษณะของข้อมูลที่ได้" ใน พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ (บรรณาธิการ) ปฏิบัติการเหนือตำรา การวิจัยทางสังคม ศูนย์ศึกษาการพัฒนาสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2531

----- "ดัชนีสถานะสุขภาพ" วารสารวิธีวิทยาการวิจัย ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม 2545

สันทัต เสริมศรี สมอาจ วงษ์ชมทอง โยธิน แสงวงศ์ เพ็ญแข ปัญญางาม และ ศิริรักษ์ ปุ่มแมนเป็นรายงานการวิจัย การใช้สถานพยาบาลของรัฐของคนจนในชนบท คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล 2546.

Babbie, Earl R. 1979. *The Practice of Social Research (Second edition)* Wadsworth Publishing Company Inc.

Blalock, H. M. 1972 *Social Statistics (Second edition)* McGraw-Hill Book Company.

Edwards, J.N., T.D. Fuller, S. Vorakitphokatorn and S. Sermsri. 1994. *Household Crowding and its Consequences*. Westview Press.

Fuller, T.D., J.N. Edwards, S. Vorakitphokatorn and S. Sermsri. 1993 Using Focus Groups to Adapt Survey Instruments to New Population: Experience From a Developing Countries. In D. L. Morgan (editor) *Successful Focus Groups: Advancing the State fo the Art*. Sage Publications.

Goode, W. J. and P. K. Hatt. 1952 *Methods in Social Research*. International student edition. McGraw-Hill Book Company, Inc.